

of products of activity to determine the reasons for the unsuccessfulness of junior schoolchildren. The classification of disadvantaged children for certain groups is describe: children with irregular relation to learning; children who have difficulty learning the material; children with unformed learning skills; children who do not know how to work; children who lack cognitive interests. From the correct establishment of the reasons for unsuccessfulness, the further direction of correctional and predictive work with the disadvantaged junior pupils depends.

Key words: junior schoolchildren, primary school, reasons of unsuccessfulness, educational activity, cognitive interests, methods of research, psychological diagnostics.

Отримано 09.02.2018

УДК 37.013.42. – 055.26

Н. С. Гевчук

antnata@ukr.net

Н. В. Боршуляк

borshuljak2017@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ФАХІВЦЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ІЗ ЖІНКАМИ, ЩО МАЮТЬ РИЗИК ВІДМОВИ ВІД ДИТИНИ

Гевчук Н. С., Боршуляк Н. В. Особливості роботи фахівця соціальної сфери із жінками, що мають ризик відмови від дитини. У статті подано аналіз теоретико-методичних засад проблеми щодо виникнення ризиків у жінок відмови від новонародженої дитини.

Окреслено основні проблеми сучасних українських сімей, що можуть стати наслідком та спричинити ризик відмови подружжя від дитини. Представлено аналіз проблеми порушення механізму формування материнства як соціального явища в суспільстві. Визначено найбільш поширені психологічні (психологічний інфантилізм та соціальна незрілість, зміщений локус контроль, низька, амбівалентна самооцінка, схильність до вживання

алкогольних та наркотичних речовин) та соціальні (низькі матеріальні доходи сім'ї, бідність, безробіття, відсутність житла та ін.) проблеми жінок, які мали намір відмовитися від дитини.

Представлено результати експериментального дослідження готовності майбутніх матерів до виконання батьківських обов'язків. Описано основні етапи експерименту: констатувальний, формувальний, контрольний зріз. Проаналізовано результати проведення анкетування. Охарактеризовано 3 основних показники готовності майбутніх матерів до виконання батьківських обов'язків: когнітивний, емоційно-мотиваційний, соціально-економічний.

Підкреслено важливість впровадження в практику Кам'янець-Подільського консультативного пункту Центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді у жіночій консультації, соціально-профілактичної програми «Я – майбутня мама!»

Представлено опис основних форм і методів, які доцільно використовувати у процесі соціальної роботи з жінками та сім'ями, які мають ризик відмови від дитини. Виокремлено та описано етапи роботи фахівця соціальної сфери із жінками та сім'ями, які мають ризик відмови від дитини.

Визначено перспективні та пріоритетні напрями подальших досліджень у сфері соціальної роботи з жінками та сім'ями, що мають ризик відмови від дитини.

Ключові слова: сім'я, сім'ї, які мають ризик відмови від дитини, батьківські обов'язки, материнство, показники готовності майбутніх матерів до виконання батьківських обов'язків, фахівець соціальної сфери.

Гевчук Н. С., Боршуляк Н. В. Особенности работы специалиста социальной сферы с женщинами, которые имеют риск отказа от ребенка. В статье подан анализ теоретико-методических принципов проблемы относительно возникновения рисков у женщин отказа от новорожденного ребенка.

Очерчены основные проблемы современных украинских семей, которые могут стать следствием и повлечь риск отказа супругов от ребенка. Представлен анализ проблемы нарушения механизма формирования материнства как социального явления в обществе. Определены наиболее распространенные психологические (психологический инфантилизм и социальная незрелость, смещенный локус контроля, низкая самооценка,

склонность к употреблению алкогольных и наркотических веществ) и социальные (низкие материальные доходы семьи, бедность, безработица, отсутствие жилья и др.) проблемы женщин, которые намеревались отказаться от ребенка.

Представлены результаты экспериментального исследования готовности будущих матерей к выполнению родительских обязанностей. Описаны основные этапы эксперимента: констатирующий, формирующий, контрольный срез. Проанализированы результаты проведения анкетирования. Охарактеризовано 3 основных показателя готовности будущих матерей к выполнению родительских обязанностей: когнитивный, эмоционально-мотивационный, социально-экономический.

Подчеркнута важность внедрения в практику Каменец-Подольского консультационного пункта Центра социальных служб для семьи, детей и молодежи в женской консультации, социально-профилактической программы «Я - будущая мама!»

Представлено описание основных форм и методов, которые целесообразно использовать в процессе социальной работы с женщинами и семьями, которые имеют риск отказа от ребенка. Выделены и описаны этапы работы специалиста социальной сферы с женщинами и семьями, которые имеют риск отказа от ребенка.

Определены перспективные и приоритетные направления дальнейших исследований в сфере социальной работы с женщинами и семьями, которые имеют риск отказа от ребенка.

Ключевые слова: семья, семьи, которые имеют риск отказа от ребенка, родительские обязанности, материнство, показатели готовности будущих матерей к выполнению родительских обязанностей, специалист социальной сферы.

У сучасній українській державі сімейні відносини потребують особливої уваги та піддаються небезпеці. Проблеми певної частки сучасних українських сімей добре відомі: погіршення умов життєдіяльності, руйнування моральних цінностей і принципів, ослаблення виховного потенціалу сімей, втрата фундаментальних людських цінностей, низький матеріальний достаток, житлово-побутова невлаштованість, безробіття, психологічне і фізичне насильство над дітьми, дисгармонія міжособистісних відносин, відсутність взаємоповаги, жорсткість, алкоголізм, наркоманія [4, с. 37].

Ми проаналізували різні теоретичні праці вчених, які висвітлюють низку проблем, пов'язаних із різними аспектами батьківства, зокрема: дослідження проблеми готовності молоді до створення сім'ї, формування педагогічної культури майбутніх батьків, а також особливості просвітницької роботи з ними (Т. Алексеєнко, О. Лемещенко, Р. Овчарова, О. Песоцька, В. Постовий, І. Трубавіна та ін.); соціально-педагогічних аспектів роботи з молоддю в напрямку формування її готовності до батьківства (О. Безпалько, І. Бех, Т. Веретенко, О. Докукіна, І. Зверєва, А. Капська, А. Конончук, Г. Лактіонова, Л. Міщик, С. Харченко, та ін.).

Незважаючи на те, що проблема відмови матері від дитини достатньо широко представлена у соціально-психологічній та педагогічній літературі, де їй присвячена велика кількість робіт як серед вітчизняних (Г. Брехман, В. Брутман, А. Варга, О. Лемещенко, І. Хамітова та ін.), так і зарубіжних дослідників (К. Бонне, Д. Боулбі, Д. Віннікот, та ін.), варто зазначити, що на сьогоднішній день існує проблема щодо розробки, реалізації та впровадження ефективних засобів впливу на процес припинення розпаду життєво-необхідних зв'язків між матір'ю та дитиною.

На думку О. Лемещенко, індивідуалізація і споживча орієнтація, плюралізація життєвих стилів, переоцінка цінностей в українському суспільстві на тлі перманентної соціально-економічної кризи, які зумовили трансформації в шлюбно-сімейній сфері, деструктивно впливають на стан і розвиток інституту сім'ї. Дослідниця зазначає, що у сфері шлюбу спостерігається високий рівень конфліктності і збільшення кількості розлучень; зростає кількість неповних (материнських) сімей; поширюється материнство поза шлюбом [4, с. 38].

Відзначаючи глибинний взаємозв'язок даних досліджень, підкреслимо, що відмова матері від дитини є травмою як для дитини, так і для самої матері. На процес порушення механізму формування материнства великий вплив має попередній життєвий досвід жінки з моменту її народження, дитинства, юності і до появи на світ власної дитини. За даними багатьох досліджень, явище відмови від дитини є найбільш поширеним серед жінок у віці від 16 до 25 років, які, здебільшого, офіційно незаміжні, не мають постійного місця роботи та проживання, із досить низьким рівнем загальної та професійної освіти, схильні до нездорового способу життя, часто походять із нестабільних сімей, в яких відмічається порушення дитячо-батьківських зв'язків та внутрішньосімейних

стосунків [2].

Звернемося до аналізу типових проблем жінок та сімей, які мають ризик відмови від дитини. Так, науковці (Т. Журавель, З. Кияниця) серед найбільш поширених психологічних проблем жінок, які мали намір відмовитися від дитини, виокремлюють: психологічний інфантилізм та соціальна незрілість; зміщений локус контроль; високий рівень психологічної травматизації; низька, амбівалентна самооцінка; низький рівень стресостійкості; наслідки деприваційних явищ після перебування в інтернатному закладі; схильність до вживання алкогольних та наркотичних речовин [6].

До типових соціальних проблем, труднощів сімей, в яких є ризик відмови від дитини, дослідники відносять такі: низькі матеріальні доходи сім'ї, бідність; безробіття; відсутність родичів чи їхньої підтримки; наявність у сім'ї кількох неповнолітніх дітей; відсутність власного житла або належних умов проживання у наявному помешканні; відсутність позитивної моделі сім'ї та батьківської поведінки; відсутність настанови на материнство та прихильності до дитини; низький виховний потенціал жінки; відсутність реєстрації, документів, що посвідчують особу жінки тощо [6].

Проаналізувавши теоретичні основи проблеми ризиків відмови сімей та жінок від дітей, зокрема в умовах діяльності центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, ми визначили, що дана проблема потребує удосконалення технологій, змісту та методів навчання майбутніх матерів основам психології сімейного життя, враховуючи вікові інтереси, міжособистісні взаємовідносини і статево-рольову ідентифікацію у батьківській сім'ї.

Протягом 2016-2018 р. нами було розроблене та впроваджене експериментальне дослідження, яке реалізовувалося протягом наступних етапів:

1. Констатувальний експеримент мав на меті визначення готовності майбутніх матерів до виконання батьківських обов'язків.

2. Формувальний – розробка та впровадження Програми формування готовності майбутніх матерів до виконання батьківських обов'язків.

3. Контрольний експеримент (зріз) – повторне оцінювання готовності майбутніх матерів до виконання батьківських обов'язків з використанням комплексу діагностичних методик з метою

виявлення сформованості когнітивного, емоційно-мотиваційного, соціально-економічного показників.

Дослідження проводилось на базі Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (факультет корекційної та соціальної педагогіки і психології) та жіночої консультації Кам'янець-Подільського пологового будинку, Хмельницької області.

У дослідженні взяли участь 84 особи жіночої статі (контрольна група) віком від 18 до 25 років. З огляду на складність експериментального дослідження готовності майбутніх матерів до виконання батьківських обов'язків, респонденти дослідження були розподілені на групи: I група – 48 дівчат (студентки факультету корекційної та соціальної педагогіки і психології Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка); II група – 36 вагітних жінок, які знаходяться на обліку у жіночій консультації Кам'янець-Подільського пологового будинку.

В рамках констатувального експерименту, ми, проаналізувавши різні підходи до поняття готовності, зокрема, А. Касаревич, С. Ковальова, А. Сізанова та інших, виокремили 3 основних показники готовності майбутніх матерів до виконання батьківських обов'язків: когнітивний, емоційно-мотиваційний, соціально-економічний. На констатувальному етапі дослідження нами була розроблена анкета «Моє ставлення до батьківства та сімейного життя», яка містила 17 запитань, побудованих у відповідності до визначених нами компонентів. Коротко охарактеризуємо деякі із питань.

Аналіз відповідей респондентів, щодо визначення та розуміння поняття «сімейного життя», показав такі результати: «сімейне життя – це союз двох людей, різної статі»: так вважають 12% дівчат; «сімейне життя – це казка, щастя, кохання»: здебільшого таке визначення давали студентки – 28%, і лише 8% вагітних; «сімейне життя – це обов'язок перед людством продовжувати людський рід»: 13% дівчат та 9% юнаків; «сімейне життя – це взаєморозуміння та любов між чоловіком та дружиною, ведення ними спільного господарства, виховання дітей та гармонія між членами сім'ї»: 24% дівчат та 28% вагітних; «сімейне життя – це велика кількість обов'язків, з якими потрібно справлятися разом»: 40% дівчат-студенток та 35% вагітних.

Отримані дані показують, що досліджувані розуміють, в основному, сімейне життя лише як союз двох людей, оснований на

почуттях. У таких визначеннях проявляється недостатність знань про цілі шлюбу.

Дані дослідження щодо оцінки власної психологічної готовності респондентів, найближчим часом стати матір'ю, можна простежити на Рис. 1. Отже, як показують отримані дані, існує відмінність у психологічній готовності респондентів найближчим часом стати матір'ю. Так, у групі дівчат-студентів показник «максимально готова» спостерігається лише у 2% опитаних, тоді, як серед вагітних дівчат – 22%. Не готові зовсім до материнства на даний момент 67% дівчат-студентів і 5% вагітних.

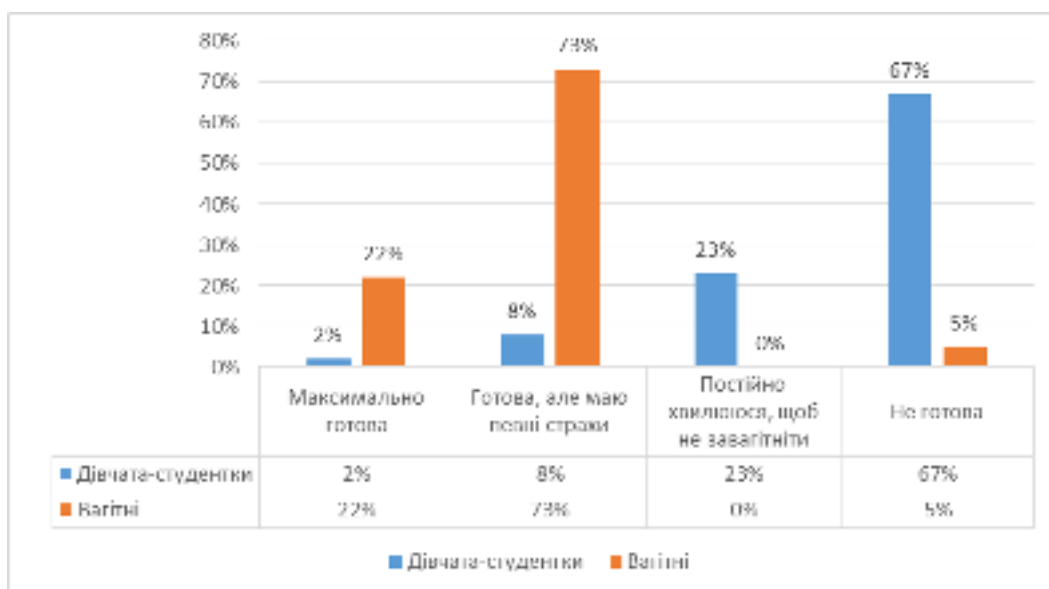

Рис. 1. Оцінка психологічної готовності респондентів, найближчим часом стати матір'ю

Вивчення питання можливості відмовитися від власної дитини після народження показало такі результати: «ні за яких обставин не відмовилися б» - 69% опитаних; «відмовилися б, якщо це була б незапланована вагітність поза шлюбом» - 8%; «відмовилися б, якщо не було б де жити і коштів, щоб забезпечувати дитину усім необхідним» - 5%; 12% опитаних сказали, що в залежності від життєвих обставин.

Для того, щоб сформувати експериментальну групу дослідження, ми в анкеті запропонували дівчатам дати відповідь на питання щодо бажання приймати участь у соціально-профілактичній програмі «Я – майбутня мама!». Таким чином, на даному етапі, була сформована експериментальна група у складі 18 респондентів: 7 вагітних жінок, які знаходяться на обліку у жіночій консультації Кам'янець-Подільського пологового будинку та 11 дівчат – студентки факультету корекційної та соціальної

педагогіки і психології Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

На формувальному етапі дослідження, на основі отриманих результатів констатувального експерименту, нами була розроблена та впроваджена в практику Кам'янець-Подільського консультативного пункту Центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді у жіночій консультації, соціально-профілактична програма «Я – майбутня мама!» Дана програма була побудована у відповідності до зазначених нами компонентів готовності майбутніх матерів до виконання батьківських обов'язків. Тривалість програми: 3 місяці, 1 раз на тиждень, одне заняття розраховане на 2 години.

Таким чином, в результаті проведеного дослідження можна окреслити основні форми і методи соціальної роботи, які доцільно використовувати у процесі роботи з жінками та сім'ями, які мають ризик відмови від дитини. Отже, стандартною формою роботи у пологовому будинку з жінкою, яка має намір відмовитися від дитини, є бесіда, під час якої застосовуються різні прийоми та методи. Виокремлюють кілька етапів її проведення.

Першим етапом є налагодження контакту. Для вирішення цього завдання можна застосовувати такі техніки та прийоми: організація простору бесіди, контакт очей, «розминка» (обговорення коротеньких тем, що безпосередньо не стосуються проблеми), емпатійні висловлювання тощо. Другим етапом є дослідження запиту. Головне завдання на цьому етапі – стимулювати жінку до вербалізації своїх почуттів, переживань стосовно ситуації, обговорення наслідків розлучення з дитиною для матері та немовляти. Третій етап – етап розроблення плану вирішення проблеми, якщо на попередньому етапі вдалося переконати жінку не залишати немовля, або вона перебуває у стані прийняття остаточного рішення. Реалізуючи завдання цього етапу, спеціаліст застосовує такі техніки та прийоми, як: інформаційне повідомлення, аргументація, резюмування, інтерпретація, формулювання альтернатив подолання проблеми. Четвертий етап, завершення бесіди з жінкою, передбачає підбиття підсумків, аналіз результатів бесіди і загальне окреслення змісту подальших дій, впевненості у спроможності жінки подолати проблеми. [6].

Пріоритетними та перспективними напрямками дослідження щодо особливостей роботи фахівця соціальної сфери із жінками, що мають ризик відмови від дитини вважаємо визначення впливу

чоловіка (батька дитини) на рішення жінки відмовитися від дитини; варто зосередити увагу на дослідженні та розробці технологій формування відповідального ставлення до батьківства у молоді; а також у підготовці фахівців до діяльності з формування відповідального ставлення до батьківства, удосконалення та реалізація просвітницьких програм щодо формування материнських та батьківських обов'язків.

Список використаних джерел

1. Алексеевко Т. Ф. Педагогичні проблеми молоді сім'ї : навч. посіб. / Т. Ф. Алексеевко. – К. : ІЗМН, 1997. – 96 с.
2. Братусь І. Формування навичок усвідомленого батьківства та ранній розвиток дитини (методичні матеріали) / І. Братусь, А. Гулевська-Черниш, Т. Лях // Практична психологія та соціальна робота. – 2002. – № 5. – С. 36-49.
3. Конончук А. І. Дослідження готовності молодих жінок до материнства : соціально-педагогічні аспекти. // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2015. – № 8 (52). – С. 348-354.
4. Лемещенко О. Р. Соціально-психологічні умови формування у старшокласників готовності до усвідомленого батьківства : дис. канд. псих. наук : 19.00.05 / Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. – Северодонецьк. – 2016. – 224 с.
5. Лещенко О. Г. Соціально-педагогічні умови формування відповідального ставлення до батьківства у молодого подружжя : автореф. дис. канд. пед. Наук : 13.00.05 / ЛНПУ ім. Тараса Шевченка. – Луганськ. – 2010. – 22 с.
6. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми : посіб. у 2-х ч.; Ч. 2 (Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми) / А. В. Аносова, О. В. Безпалько, Т. П. Цюман та ін. / За заг. ред. : Т. В. Журавель, З. П. Кияниці. – К. : ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. – 352 с.

Spisok vikoristanih dzherel

1. Alekseenko T. F. Pedagogichni problemi molodoї sim'ї : navch. posibn. / T. F. Alekseenko. – K. : IZMN, 1997. – 96 s.
2. Bratus' I. Formuvannja navichok usvidomlenogo bat'kivstva ta rannij rozvitok ditini (metodichni materiali) / I. Bratus', A. Gulevs'ka-

Chernish, T. Ljah // Praktichna psihologija ta social'na robota. – 2002. – № 5. – S. 36-49.

3. Kononchuk A. I. Doslidzhennja gotovnosti molodih zhinok do materinstva : social'no-pedagogichni aspekti. // Pedagogichni nauki: teorija, istorija, innovacijni tehnologii. – 2015. – № 8 (52). – S. 348-354.

4. Lemeshhenko O. R. Socialno-psihologichni umovi formuvannja u starshoklasnikiv gotovnosti do usvidomlenogo bat'kivstva : dis. kand. psih. nauk : 19.00.05 / Shidnoukraïns'kij nacional'nij universitet imeni Volodimira Dalja. – Severodonec'k. – 2016. – 224 s.

5. Leshhenko O. G. Social'no-pedagogichni umovi formuvannja vidpovidal'nogo stavlennja do bat'kivstva u molodogo podruzhhja : avtoref. dis. kand. ped. Nauk : 13.00.05 / LNPU im. Tarasa Shevchenka. – Lugans'k. – 2010. – 22s.

6. Social'na robota z vrazlivimi sim'jami ta dit'mi : posib. u 2-h ch.; Ch. 2 (Social'na robota z vrazlivimi sim'jami ta dit'mi) / A. V. Anosova, O. V. Bezpalko, T. P. Cjuman ta in. / Za zag. red. : T. V. Zhuravel', Z. P. Kijanici. – K. : OBNOVA KOMPANI, 2017. – 352 s.

Gevchyk N. S., Borshyliak N. V. Features of work of specialist of social sphere are with women that have a risk of abandonment from a child. In the article the analysis of principles of problem is given in relation to the origin of risks for the women of abandonment from a new-born child.

The basic problems of modern Ukrainian families that can become a consequence and entail the risk of refuse of the married couples from a child are outlined. The analysis of problem of violation of mechanism of forming of maternity is presented as the social phenomenon in society. The psychological (psychological infantilism and social immaturity, control is displaced, subzero, амбівалентна self-appraisal, propensity to the use of alcoholic and narcotic substances) and social (subzero material acuestss of family, poverty, unemployment, absence of accommodation and other) problems of women, that intended to give up a child, are most widespread certainly.

The results of experimental research of readiness of future mothers are presented to implementation of paternal duties. The basic stages of experiment are described: control, forming, control cut. The results of realization of questionnaire are analysed. It is described 3 basic indexes of readiness of future mothers to implementation of paternal duties : kognitiv, emotionally-motivational, socio-economic.

Importance of introduction is underline in practice of the Kam'ianets'-Podil's'kyi consultative point of Center of social services for family, children and young people in woman consultation, socialprophylactic program "I am a future mother"!

Description of basic forms and methods, that it is expedient to use in the process of social work with women and families that have a risk of abandonment from a child, is presented. The stages of work of specialist of social sphere are distinguished and described with women and families that have a risk of abandonment from a child.

Perspective and priority directions of further researches are certain in the field of social work with women and families that have a risk of abandonment from a child.

Key words: family, families that have risk of abandonment from a child, paternal duties, maternity, indexes of readiness of future mothers to implementation of paternal duties, specialist of social work.

Отримано 23.01.2018

УДК 378.01

О. М. Гомонюк
elena_gomonyuk29@ukr.net

ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ У ВИЩИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Гомонюк О. М. Використання педагогічних технологій у процесі професійної підготовки майбутніх менеджерів у вищих закладах освіти. В статті розкрито технологію формування професійної культури майбутніх менеджерів як певної проекції теорії й методики на практичну реалізацію поставленої мети і завдань (макротехнологія), що передбачає мікротехнологію, спрямовану на забезпечення розвитку кожного з компонентів: мету й завдання, відбір адекватного змісту, форм і методів, на основі чого будується педагогічний процес; діагностику рівнів сформованості кожного компонента.